

Institutiones Theologicae Ad Usum Seminariorum

Simonnet, Edmond

Venetiis, 1731

Art. 6. Utrùm ea quæ fiunt ex ignorantia, voluntaria sint, an involuntaria.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83594](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83594)

ut boni sensibilis. Præterea, crescente concupiscentia, crescit voluntarium. Nam crescente concupiscentia, 1. intenditur inclinatio voluntatis: quod enim voluntas agit ex maiori concupiscentia, eo ardentius fertur in bonum sensibile. 2. Intenditur apprehensio objecti; nam non crescit concupiscentia, nisi quia crescit commotio organi sensus interni. Sed quod maior est commotio organi sensus interni, eo clarior est sensus interni perceptio; & quod clarior est sensus interni perceptio, eo clarior est apprehensio objecti, à quo causata est commotio in organo interno. Ergo ubi maior est concupiscentia, ibi clarior est apprehensio objecti. Ergo crescente concupiscentia, intenditur apprehensio objecti, & propositio illius, saltem ut boni sensibilis.

Dices. Concupiscentia antecedens minuit liberum. Ergo minuit etiam voluntarium. *R. i.* neg. conseq. Nam voluntarium hic strictè sumitur. Voluntarium autem strictè sumptum non convertitur cum libero, & potest esse necessarium, ut patet in visione beatifica. *R. 2. ad ant.* concupiscentiam antecedentem re ipsa quandoque minuere liberum, imò & quandoque omnino tollere. Tollit omnino, quando adeo vehemens est, ut totaliter auferat usum rationis, ita ut ratio non possit considerare & expendere rationes boni & mali. Unde cum non sit volita, totaliter excusat peccatum. Quando autem non est adeo vehemens, tantum minuit liberum, non solum tollendo æquilibrium, sed etiam perstringendo mentem, ut ita loquar, per intensiorem objecti sensibilis perceptionem, quæcum conjuncta est, ejusque attentionem veluti exhauriendo per notabilem affectionem, quam causat in corpore. Unde fit, ut intellectus impediatur à debita consideratione finis, & eorum, quæ sunt ad finem, imò & fortasse ab omni advertentia actuali ad turpitudinem & malitiam objecti. Quare voluntas, cum agit ex concupiscentia antecedente, quandiu scilicet non totaliter auferat usum rationis, minus peccat, quia peccat cum minori libertate: peccat tamen, quia potest & debet considerare finem, & ea quæ sunt ad finem, potest & debet actu advertere ad turpitudinem objecti. Sed de his adhuc alia.

ARTICULUS VI.

Utrum ea, quæ sunt ex ignorantia, voluntaria sint, an involuntaria.

Nota 1. Ignorantia alia est effectus voluntatis, alia non. Ignorantia, quæ non est effectus voluntatis, & quæ proinde nullo modo voluntaria est, vel est eorum, quæ sciri non possunt, adhibita morali diligentia, & dicitur ignorantia invincibilis: vel est eorum, quæ sciri possunt, sed non debent; & dicitur ignorantia probabilis. Jam verò hæc ignorantia, sive invincibilis, sive probabilis, vel est causa actionis, removendo scilicet prohibens, hoc est removendo scientiam, quæ si haberetur, non fieret actio, & tunc dicitur ignorantia simpliciter antecedens: ut si quis post adhibitam sufficientem diligentiam, emittat sagittam, & occidat transeuntem amicum; vel non est causa actionis, quia nimirum, etsi adesset scientia, adhuc fieret actio, & tunc vocatur ignorantia comitans: ut cum quis post adhibitam sufficientem diligentiam, emittit sagittam, & occidit transeuntem inimicum, quem efficaciter proposuerat interficere.

Nota 2. Ignorantia, quæ est effectus voluntatis, & quæ proinde voluntaria est, quia sequitur ex aliquo voluntatis actu aut quasi actu, unde ignorantia consequens dicitur, est eorum, quæ sciri possunt & debent. Alia est directè formaliter volita, alia indirectè & virtualiter tantum. Prima vocatur affectata: ut cum quis expressè non vult scire, ut liberius peccet. Secunda vocatur non affectata: ut cum quis simpliciter omittit, seu negligit scire. Hæc subdividitur in crassam seu supinam, & non crassam. Crassa est, cum aut nulla adhibetur diligentia ad

sciendum, aut non nisi pro rei gravitate valde exigua adhibetur. Non crassa est, cum ad sciendum adhibetur quidem aliqua diligentia, sed non adhibetur sufficiens. Jam verò ignorantia consequens vel est causa actionis, vel non. Si primum, dicitur etiam ignorantia antecedens secundum quid. Si secundum, vocari etiam potest ignorantia secundum quid comitans. His præsuppositis, sit

RESPONSIO I.

Quod sit ex ignorantia qualibet, est habitu involuntarium simpliciter, etiam quoad substantiam.

Prob. Illud dicitur habitu involuntarium simpliciter, quod est contra habitualem inclinationem voluntatis efficacem. Atqui actio, quæ fit ex ignorantia, sive hæc ignorantia sit effectus voluntatis, sive non sit, est etiam secundum substantiam contra habitualem inclinationem voluntatis efficacem: nam hoc ipso, quod supponitur fieri ex aliqua ignorantia, & ita esse alicujus ignorantie effectus, sequitur, quod non fieret, si non esset illa ignorantia. Ergo, &c. In hoc igitur pares sunt ignorantia simpliciter antecedens, & ignorantia consequens, seu antecedens secundum quid tantum, quod faciant habitu involuntarium simpliciter, etiam quoad substantiam. Aliud est de ignorantia comitante, sive sit simpliciter, sive sit secundum quid tantum comitans. Nam quod tantum sit cum ignorantia hoc est, actio, quam non causat, sed solum comitatur ignorantia, adhuc fieret, sublata ignorantia. Unde nulla ignorantia comitans facit etiam involuntarium habitu tantum.

RESPONSIO II.

Actio, quæ fit ex ignorantia simpliciter antecedente, hoc est, ex ignorantia, quæ non est effectus voluntatis, sic actu voluntaria est secundum substantiam, ut nullo modo sit voluntaria secundum circumstantias ignoratas, seu secundum circumstantias, ex quarum ignorantia fit.

Prob. 1. Hæc actio est actu voluntaria secundum substantiam. Nam cum sit actus vel elicitus, vel imperatus voluntatis, quæ sine prævia aliqua cognitione agere non potest, non est à voluntate, nisi ex prævia aliqua cognitione. 2. Nullo modo voluntaria est secundum circumstantias ignoratas: nam circumstantiæ illæ nullo modo sunt volitæ. 1. enim non sunt volitæ in se, cum ignorentur. 2. Non sunt volitæ in alio, quia si sunt volitæ in alio, certè in ignorantia, ex qua fit actio. Atqui hoc dici non potest. Nam aliquid non potest esse volitum in alio, nisi illud aliud volitum sit. Sed ignorantia, de qua agitur, & ex qua fit actio, nullo modo volita est; alioquin esset effectus voluntatis: quod est contra suppositionem. Ergo, &c. Itaque si quis, adhibita sufficienti diligentia, emittat sagittam, & occidat amicum transeuntem, emissio sagittæ est quidem actu voluntaria quoad substantiam, at nullo modo voluntaria est quoad circumstantiam occisionis hominis; cum hæc circumstantia nec in se, nec in alio voluntaria sit. Unde emissio sagittæ nullatenus imputari potest quoad hanc circumstantiam; neque qui sagittam emisit, censeri potest reus homicidii.

Porrò idem planè dicendum est de actione, quæ fit cum ignorantia simpliciter comitante, hoc est, de actione, quæ fit cum ignorantia, quæ non est effectus voluntatis. Nam hæc actio ita actu voluntaria est secundum substantiam, ut nullo modo voluntaria sit secundum circumstantias ignoratas; quia hæc circumstantiæ nec in se, nec in alio volitæ sunt. Itaque si quis, adhibita sufficienti diligentia, sagittam emittat versùs locum, quæ solent homines transire, & occidat inimicum, quem statuerat occidere, emissio sagittæ ita est actu voluntaria secundum substantiam, ut nullo modo voluntaria sit secundum circumstantiam occisionis inimici, quia hæc circumstantia nec in se, nec in ignorantia, quacum sit, voluntaria

caria est; unde emissio sagittæ nullo modo imputari potest quoad hanc circumstantiam; neque, qui sagittam emisit, censeri potest reus homicidii; licet ita sit habitualiter affectus, ut illud, sublata ignorantia, admitteret. Quod non faceret is, qui agit ex ignorantia, & emittit sagittam in talem locum, quia ignorat illac amicum transire.

RESPONSIO III.

Actio, quæ sit ex ignorantia consequente, hoc est, ex ignorantia quæ est effectus voluntatis, & quæ proinde dici non potest nisi secundum quid antecedens, est actu voluntaria in se quoad substantiam, & actu voluntaria quoad circumstantias ignoratas, non in se, sed in alio.

Prob. Et i. quidem quoddam actu sit voluntaria in se quoad substantiam, non habet difficultatem: omnis enim actus sive elicitus, sive imperatus voluntatis, est actu voluntarius in se, saltem quoad substantiam. 2. Quoad circumstantias ignoratas non est voluntaria in se. Nam illud nec est, nec potest esse voluntarium in se, quod non est actu cognitum; & consequenter circumstantiæ, quæ actu ignorantur, nec sunt, nec possunt esse voluntariæ in se. 3. Quoad circumstantias illas est voluntaria in alio, nempe vel in formali & expressa voluntate non sciendi, si ignorantia est affectata, vel saltem in sciendi negligentia, si ignorantia non est affectata.

Fortasse expeditius diceretur actionem, factam ex ignorantia consequente, in se voluntariam esse non solum quoad substantiam, sed etiam quoad circumstantias ignoratas, formaliter quidem & physice quoad substantiam, quatenus ipsa sit ex actuali cognitione prævia; quoad circumstantias vero ignoratas æquivalenter & moraliter, quatenus circumstantiæ culpabiliter ignoratæ, perinde se habent in æstimatione prudenti in ordine ad imputabilitatem, licet quandoque non tantam, ac si essent actu cognitæ, & ita formaliter & physice in se voluntariæ. Itaque si quis, non adhibita sufficienti diligentia, emittat sagittam in locum, quæ solent homines transire, & occidat amicum transeuntem, emissio sagittæ est actu voluntaria non solum quoad substantiam, sed etiam quoad circumstantiam occisionis ignoratam; in se quidem quoad substantiam, & in alio quoad circumstantiam occisionis: vel, si vis, quoad utrumque voluntaria est in se; formaliter quidem & physice quoad substantiam, æquivalenter vero & moraliter quoad circumstantiam occisionis. Unde qui sagittam emisit, reus est homicidii.

Idem à fortiori dicendum est de actione, quæ sit, non ex, sed cum ignorantia consequente, & quæ proinde non solum habitu, sed etiam actu voluntaria est quoad circumstantias ignoratas vel saltem in alio, vel etiam in se æquivalenter & moraliter. Hinc, si si quis, non adhibita sufficienti diligentia, emittat sagittam in locum, quæ solent homines transire, & occidat inimicum transeuntem, quem quærit ad necem, reus est homicidii, quia circumstantia occisionis est illi non solum habitu, sed etiam actu voluntaria; vel in alio, quatenus aut non vult, aut negligit scire; vel etiam in se æquivalenter & moraliter, quatenus qui culpabiliter ignorat, perinde se habet in æstimatione prudenti, ac si actu sciret, & morali iudicio censetur actu scire, proindeque quod facit ex, aut cum ignorantia culpabili, morali iudicio & prudenti æstimatione censetur illud facere ex, aut cum actuali scientia.

Quæritur, quid sentiendum sit de actione, quæ sit ex actuali inadvertentia malitiæ, quam operans habitualiter novit. *R.* actionem illam esse voluntariam in se quoad substantiam, & quoad circumstantiam malitiæ habitualiter notam, sed actu inconsideratam, quia operans aut non vult, aut negligit considerare; voluntariam in alio, nempe in ipsa inadvertentia, directe vel saltem indirecte volita: vel, si vis, actionem illam in se voluntariam esse & quoad substantiam & quoad circumstantiam malitiæ; formaliter

quidem & physice quoad substantiam, quæ actu cognoscitur; æquivalenter vero & moraliter quoad circumstantiam malitiæ, quæ non actu advertitur, quatenus qui non actu advertit, cum potest & debet advertere (potest autem & debet, qui habitualiter novit,) perinde se habet in æstimatione prudenti in ordine ad imputabilitatem malitiæ actionis, ac si operaretur cum actuali advertentia illius; seu, quod idem est, qui non advertit, cum potest & debet advertere, morali iudicio censetur advertere, & operari cum advertentia. Hinc qui deliberatè ponit actionem aliquam malam, nisi invincibiliter aut probabiliter ignoret malitiam illius, peccat, etiamsi non advertat actionem esse malam, imò etiamsi fortè actu iudicet esse bonam.

DISPUTATIO III.

De libero & necessario.

ARTICULUS I.

Quid sit liberum arbitrium, ad quam facultatem pertineat, & an detur etiam in homine lapso.

RESPONSIO I.

Liberum arbitrium rectè describitur, potestas libera ex iis, quæ ad finem aliquem conducunt, unum præ alio eligendi, aut unum & idem acceptandi vel respuendi, soli naturæ intelligenti conveniens.

Ita ferè Bellarminus noster lib. 3. de gratia & lib. arbitrio c. 3. Hæc autem definitio bona est, quia omni & soli convenit, & explicatur cum eodem. 1. Igitur liberum arbitrium dicitur potestas, & per hoc distinguitur ab omni actu & habitu sive naturali sive acquisito. Dicitur 2. potestas libera, libertate scilicet indifferentiæ: nam, ut probabitur, ad liberum arbitrium requiritur libertas non solum à coactione, sed etiam à simplici necessitate. Dicitur 3. ex iis; quæ voce significatur objectum liberi arbitrii. Additur autem, quæ ad finem aliquem conducunt; quia liberum arbitrium non versatur circa finem, sed circa media: actus enim liberi arbitrii supponit deliberationem. At deliberatio non est de fine, sed de mediis, quæ sunt ad finem. Hoc igitur discrimen inter voluntatem & liberum arbitrium, quæ, ut infra ostendetur, sunt una & eadem realiter potentia; hoc, inquam, interest discrimen, quoddam appetendi potentia voluntas dicitur, quatenus respicit finem; & liberum arbitrium, quatenus respicit media, quæ assumuntur propter finem: sicut eadem intelligendi potentia dicitur intellectus, quatenus respicit prima principia; & ratio, quatenus respicit conclusiones, quæ deducuntur ex primis principis. Dicitur 4. unum præ alio eligendi, aut unum & idem acceptandi, vel respuendi. Quibus verbis significatur actus proprius liberi arbitrii, nempe electio, quæ duobus modis fieri potest, vel unum ex duobus aut etiam pluribus mediis propositis optando, vel uno tantum medio proposito, illud assumendo, vel rejiciendo. Dicitur denique, soli naturæ intelligenti conveniens, & per hæc verba exprimitur subiectum liberi arbitrii. Omnes enim & solæ naturæ intelligentes, Deus scilicet, Angeli & homines, sunt capaces liberi arbitrii.

RESPONSIO II.

Liberum arbitrium solius est voluntatis.

Prob. 1. Liberum arbitrium est voluntatis. Nam liberum arbitrium pertinet ad illam facultatem, cuius est eligere: cum actus liberi arbitrii sit electio. Atqui voluntatis est eligere: nam eligere est velle; cum eligere sit velle unum præ alio, aut unum & idem potius velle, quam nolle. Ergo, &c. 2. Liberum arbitrium solius est voluntatis. Nam si est alterius facultatis, certè intellectus. Atqui hoc dici non potest.